

джуваного явища. Пропонована модель професійного розвитку включає в себе стадії орієнтації та підготовки, адаптації і пристосування, реалізації потенціалу та актуалізації, професіоналізації, «занепаду», враховує недоліки існуючих моделей і в повній мірі охоплює професійне життя людини. Кожна стадія має свої характеристики, особливості проходження і слугує стартом для наступної.

Автори не претендують на вичерпність розглянутого варіанту моделі професійного розвитку особистості і будуть вдячні всім, хто долучиться до обговорення означеної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Деркач А. Акмеология : учебное пособие / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э.Ф. Зеер. – Екатеринбург, 1999. – 280 с.
3. Митина Л.М. Коррекционно-обучающие программы повышения уровня профессионального развития учителя : учебное пособие / Л.М.Митина и др. – М. : Московских психолого-социальный институт ; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2001. – 304 с.
4. Кудрявцев Т.В. Психолого-педагогические проблемы высшей школы / Т.В. Кудрявцев // Вопросы психологии. – 1981. – №2. – С. 8-13.

5. Педагогика профессионального образования : учеб. пособие [для студентов высших учеб. заведений] / под. ред. В.А. Сластенина. – М. : Академия, 2004. – 398 с.
6. Поваренков Ю.П. Психологическое содержание профессионального становления человека / Ю.П. Поваренков. – М. : УРАО, 2002.
7. Психология праці та професійної підготовки особистості : навчальний посібник / за ред. П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки. – Хмельницький : ТУП, 2001.
8. Super D.E. Vocational development / D.E. Super. – N. Y., 1957. – 391 p.
9. Super D.E. Occupational psychology / D.E. Super, M.Y. Bahn. – L. : Tavistock, 1971. – X+209 p.
10. Holland Y.L. Explorations of a theory of vocational choice / Y.L. Holland // J. Appl. Psychol. – 1968. – V. 52. – № 1.

In this article we have discussed the basic approaches to modelling and professional development of personality as a professional, who acquired the distribution in domestic and foreign scientific thought. Based on the theoretical research model of professional development and personal development as a professional has been developed.

Key words: professional development, professional identity, professional intentions, professional model.

Отримано: 17.06.2012

УДК 37.016:614

В. В. Мендерецький¹, У. І. Недільська², О. Г. Чорна¹

¹Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

²Подільський державний аграрно-технічний університет

ЗНАЧЕННЯ НАВЧАННЯ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Розглянуто мету, завдання та значення навчання з безпеки життєдіяльності в освітній системі України.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, освіта, основи безпеки життєдіяльності, мета курсу.

Постановка проблеми. Сьогодні у багаторівневому освітньому просторі України однією з найбільших ланок є школа, в якій працюють біля 600 тис. учителів і щороку навчаються близько 5,5 млн. учнів. Школа віддзеркалює всі позитивні та негативні зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, на неї впливають всі соціально-економічні процеси. Тому на загальну середню освіту покладается найбільша відповідальність за формування нових поглядів, цінностей і поведінки з метою запобігання виникнення ризику для життя і здоров'я людей.

Аналіз наукових досліджень. В Законі України «Про загальну середню освіту» визначено принципові підходи до розбудови української школи на засадах демократизації всіх сторін шкільного життя [5] (рис. 1).

Рис. 1

Крім загальноосвітніх завдань, школа має вирішувати такі завдання:

- ознайомлювати учнів з основними факторами ризику;
- формувати вміння ідентифікувати їх та проводити відповідні заходи щодо їх усунення;
- вчити використовувати алгоритми поведінки в надзвичайних ситуаціях [4].

Статистика нещасних випадків з учнями зі смертельними наслідками за останні роки підтверджує необхідність посилення роботи у напрямках, зазначених навчальною програмою з ОБЖД. Тому що розподіл нещасних випадків зі смертельними наслідками зберігається майже таким, як і в минулому десятилітті.

Найбільш поширеними причинами загибелі дітей залишаються хвороби, утоплення та самогубства. Порівняльний аналіз даних показує деяке зменшення кількості смер-

тельних випадків із причин самогубства, електротравм, отруєнь і пожеж. Це наслідок просвітницької роботи з дітьми, але за іншими показниками відбувається поки що постійне зростання.

Під **безпекою життєдіяльності** розуміють характеристику існування людини в певному місці її перебування, що відображає збалансованість між діями чинників, які загрожують життю або здоров'ю людини, і таких, що запобігають їх наслідкам [1].

Смислове наповнення шкільного курсу ОБЖД ґрунтується на аналізі статистичної інформації про надзвичайні ситуації, що сталися з дітьми, наслідків Чорнобильської катастрофи, інші катастрофи природного, техногенного та соціального характеру, їх впливу на здоров'я людини та стан навколишнього середовища (рис. 2).

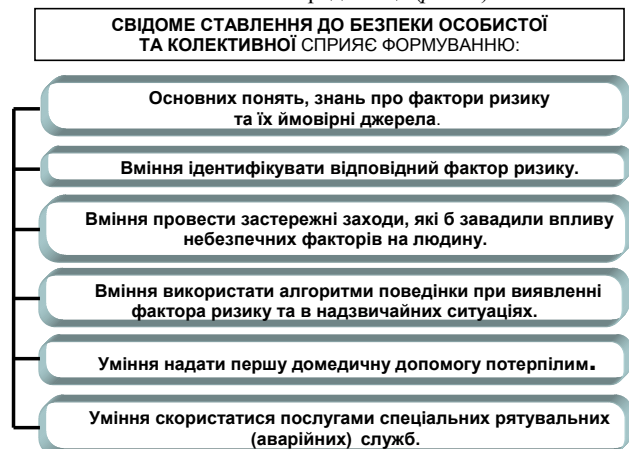

Рис. 2

Предметом освітнього напрямку безпеки життєдіяльності є моделі безпеки (визначати небезпеку, що виникла; аналізувати рівень небезпеки, приймати правильне рішення та свідомо діяти, щоб відвернути небезпеку або зменшити її наслідки) [1].

Об'єктом освітнянського напрямку безпеки життєдіяльності є безпека життя й здоров'я особи як явище [2].

Зміст предмета ОБЖД спрямовано на підготовку дитини до свідомого осмислення її поведінки та активної участі в забезпеченні повноцінного життя в системі «Людина – життєве середовище». Використання цієї системи обумовлює стратегію безпеки життя і діяльності людини (рис. 3).

Рис. 3

Вивчення предмета супроводжується дослідженням проблем: «Людина – невід'ємна частка природного середовища», «Людина – виробник небезпек», «Алгоритм дій для самозбереження та збереження навколишнього світу».

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ОСВІТИ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ:

- ✓ формування культури людини щодо її безпечної поведінки;
- ✓ забезпечення індивідуальної захищеності людини шляхом формування і розвитку тих якостей особи, що сприяють розвитку безпеки, а також – необхідних знань та вмінь;
- ✓ інтенсифікація методичної, наукової та ін. форм освітнянської роботи з БЖД як у закладах освіти, так і поза ними;
- ✓ сприяння підвищенню ефективності роботи державної системи з безпеки населення шляхом підготовки людей до їх адекватної взаємодії, активної позиції щодо вдосконалення державної системи, в тому числі – в законодавчій сфері;
- ✓ удосконалення управління освітою всіх верств населення за критеріями напрямку БЖД [7].

Вибір змісту нормативної частини освіти з БЖД проводиться з урахуванням існуючої в країні статистики про нещасні випадки та результатів їх прогнозування. Він формується на підставі не лише наукових результатів, а й досвідних знань, умінь та цінностей.

Навчання з БЖД у закладах освіти здійснюється двома взаємодоповнюючими варіантами: через основний курс та міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами (рис. 4) [6].

Рис. 4

Міжпредметні зв'язки розподіляють на декілька типів: за змістом навчального матеріалу; за навичкам, що формуються; за методами та засобами навчання.

Міжпредметні зв'язки за змістом навчального матеріалу підрозділяються на хронологічні та інформаційні. Хронологічні міжпредметні зв'язки підрозділяються на попередні, супутні та перспективні.

Зв'язки за методами та засобами навчання передбачають узгодження та координацію методологічних прийомів викладання навчального матеріалу різних предметів, в особливості

однотипних питань, погоджених в застосуванні наочних посібників, технічних засобів та інтерактивного навчання.

Знання, набуті у процесі опанування навчального матеріалу курсу МВБЖД, сприятимуть розвитку вмінь і навичок студентів акцентувати увагу на розумінні учнями, що безпека людини залежить від її особистих дій, фізичних і психологічних можливостей, досвіду, знань та умінь, які є обов'язковими елементами громадянської освіти кожної сучасної людини (рис. 5).

Рис. 5

Курс «Методика викладання безпеки життєдіяльності» як стрижнева компонента педагогічної системи підготовки майбутніх учителів основ безпеки життєдіяльності сприяє стабільності функціонування закладів освіти у звичних умовах повсякденного життя та в умовах виникнення надзвичайних ситуацій [3].

Грунтовність професійної підготовки майбутніх учителів ОБЖД забезпечується педагогічною системою, ефективність функціонування якої у ВНЗ залежить від змістового наповнення фахових дисциплін, якості НМЗ, спрямованості курсів БЖД і МВБЖД на засвоєння студентами алгоритмів і технологій розумової діяльності.

Необхідний рівень викладання ОБЖД у загальноосвітніх школах має досягатися завдяки діяльності вчителів-предметників, що актуалізує проблему підготовки таких фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Аналіз навчально-виховного процесу у ВНЗ та практика підготовки педагогічних кадрів свідчить, що вирішенню актуальної проблеми підготовки учителів ОБЖД буде результативною, коли до її розв'язання будуть залучені вчителі природничих дисциплін із спеціалізацією «основи безпеки життєдіяльності» [3].

Навчальним планом передбачається вивчення студентами теоретичних і практичних питань безпеки життєдіяльності, зокрема психологічних, екологічних, валеологічних аспектів ОБЖД; безпеки навчання в кабінетах, лабораторіях і майстернях; пожежної, радіаційної й електробезпеки; долікарської допомоги у надзвичайних ситуаціях (рис. 6).

Рис. 6

У процесі підготовки до практичних занять (рис. 7) та під час виконання індивідуальних науково-дослідних завдань студенти мають опрацювати навчальний матеріал посібника і рекомендовану літературу.

Рис. 7

Курс «Основи безпеки життєдіяльності» виконує свою місію в переконанні людей щодо важливості безпечної життєдіяльності. Його знання міцно закріпило свій статус як обов'язкова компонента освіти [4]. Наразі змінилось ставлення учнів і вчителів до цього предмета, тим більше, що необхідність його викладання відповідає суворим вимогам сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Безпека життєдіяльності (теоретичні основи): навч. посібник / [П.С. Атаманчук, В.В. Мендерецький, О.П. Панчук, О.Г. Чорна]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 276 с.

2. Безпека життєдіяльності та охорона праці (практичний курс) / [П.С. Атаманчук, В.В. Мендерецький, О.П. Панчук, О.Г. Чорна]. – Кам'янець-Подільський : Буйницький О.А., 2010. – 152 с.
3. Величко С.П. Методика викладання безпеки життєдіяльності : навчальний посібник / Величко С.П., Царенко І.Л., Царенко О.М. – К. : КНТ, 2008. – 318 с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 1–2. – Січень. – С. 5–60. – (Нормативний документ Міністерства освіти і науки України).
5. Закон України «Про загальну середню освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К. : Міленіум, 2002. – С.103–126.
6. Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» // Освіта України. – № 50. – 12.12.97.
7. Навчальні програми для 12-річної школи [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average/new_pr/.

A purpose, task and value of studies from safety of vital functions, is considered in the educational system of Ukraine.

Key words: safety of vital functions, education, bases of safety of vital functions, purpose of course.

Отримано: 11.09.2012

УДК 53:378.147

Ю. П. Мінаєв¹, О. А. Лозовенко², І. П. Кенсва¹

¹Запорізький національний університет,

²Запорізький національний технічний університет

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ ПРИ КОРИГУВАННІ УМОВ ЗАВДАНЬ ДЛЯ УЧНІВ

У статті пропонується новий тип вправ для майбутніх учителів фізики. Ці вправи мають допомогти їм навчитися самостійно і адекватно діяти в ситуаціях, коли необхідно відкоригувати тексти умов завдань для учнів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, технологія критичного мислення, навчальні завдання з фізики, дидактичні вправи.

Постановка проблеми. Проблема розвитку критичного мислення майбутніх учителів фізики стає все більш актуальною у зв'язку зі змінами у шкільній фізичній освіті. По-перше, у нових навчальних програмах зазначено, що завдання розвитку критичного мислення учнів є пріоритетним завданням сучасної середньої освіти. Отже, з'являються відповідні вимоги до вчителів. По-друге, сучасний вчитель фізики повинен уміти досить швидко орієнтуватися в інформаційному потоці, який щодалі збільшується. Відповідні навички також щільно пов'язані з рівнем критичного мислення. Але досвід показує, що значна частина тих, хто збирається отримати кваліфікацію вчителя фізики, не вміє критично мислити. Тому треба шукати засоби підвищення рівня розвитку критичного мислення студентів – майбутніх учителів фізики.

Аналіз останніх досліджень з вирішення загальної проблеми та виділення невирішених питань. Захищені в Україні та Росії дисертаційні дослідження, присвячені проблемам розвитку критичного мислення у вишах, більшою мірою стосуються загальних питань методики розвитку критичного мислення студентів [6, 11, 15]. На сторінках фахових видань знаходять своє відображення результати досліджень, пов'язаних із розвитком критичного мислення учнів на уроках фізики [4, 10, 13]. Що ж стосується проблеми розвитку критичного мислення майбутніх учителів фізики, то вчені-методисти лише починають рухатися у цьому напрямку.

У статті [5] розглянуто питання підготовки вчителя фізики до роботи з обдарованими учнями. Критичність мислення входить, серед інших виділених авторами творчих здібностей, до групи особистісних якостей вчителя фізики, що забезпечують ефективність навчання обдарованих учнів. Стверджується, що підготовка кадрів, яка зорієнтована на розвиток критичного, творчого, креативного мислення студентів є найбільш поширеною концепцією в останні роки у системі професійної освіти. Але конкретних методичних рекомендацій щодо такої підготовки вчителів фізики нам не вдалося знайти ані в цій, ані в інших доступних публікаціях.

Зі свого боку, ми вже торкалися окремих питань технології розвитку критичного мислення майбутніх учителів фізики [8]. Зараз же пропонується звернути увагу на те, як навчити їх самостійно і адекватно діяти в ситуаціях, коли необхідно швидко відкоригувати тексти умов завдань для учнів.

Метою статті є презентація нового типу вправ для розвитку критичного мислення майбутніх учителів фізики.

Виклад основного матеріалу. Компетентнісний підхід до фахової підготовки вчителів фізики має забезпечити особливий тип організації їхніх знань, який надасть їм можливість приймати ефективні рішення в своїй предметній області діяльності (у тому числі в екстремальних умовах) [16, с.124]. Доволі екстремальною ситуацією є така, коли вчителя знайомлять з текстами завдань безпосередньо перед контрольною роботою, яку проводять перевіряльні органи, і вимагають швидко оцінити їх і, за необхідності, відкоригувати. У подібному становищі опиняються і вчителі – члени журі фізичних олімпіад, коли їм необхідно оперативним чином оцінити якість завдань, що готувалися в режимі суворої секретності, та внести необхідні зміни до текстів умов.

Для того, щоб у таких ситуаціях самостійно і адекватно діяти, треба мати відповідну підготовку. Як відомо, здібності в діяльності не лише проявляються, а й формуються. Отже, необхідно забезпечити відповідну діяльність майбутніх учителів. Є потреба у спеціальних вправах, які б надали можливість студентам потренуватися в коригуванні умов завдань з фізики. Зрозуміло, що з точки зору мотивації до виконання цих вправ бажано вихідний матеріал брати з реальних випадків. А ще краще, щоб завдання, які потребують корекції, були опубліковані як такі, що відповідної корекції не передбачали. За такої умови у студентів не буде виникати сумнівів щодо вірогідності подібних ситуацій.

Звісно, в умовах завдань з фізики можуть зустрічатися різні вади, які має сенс виправити перед тим, як давати учням на контрольній роботі, атестації чи олімпіаді. З поширенням практики використання тестових завдань з ви-